

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף קה קו

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

האם "קלפי" הוא כלי קודש?

בגמ' מבואר שמועיל גורל לחלוקת ירושה, וכאשר אחד זכה בגורל כבר שאר זכו בחלקם, והטעם נלמד מהגורל שעשו בעת חלוקת ארץ ישראל, ושאלו בגמ' א"כ יצטרכו קלפי ואורים ותומים.

בר"י מציגה הביא כמה ביאורים, א. שאלו בגמ' שבכל גורל לא יועיל קלפי לבדו, היינו לא יועיל הכלי המשמש לעיורב הפתקים אלא יצטרכו אף אורים ותומים. ב. הרי יתכן שיהיה גורל בלי קלפי, א"כ שאלו שבכל גורל יצטרכו בין קלפי ובין אורים ותומים. ג. שאלו שהרי קלפי של חלוקת הארץ היה קודש, א"כ כל קלפי יצטרך להיות קדוש. על ביאורו השלישי של הר"י מציג, שקשיית הגמ' מתייחסת לקדושתו של הקלפי, צריך ללבן איך ומדוע היה הקלפי של חלוקת ארץ ישראל לטי קדוש, מאמתי הוגדר לכלי קדוש ומאמתי הוא כל שרת.

בגמ' ביומא לטי, לגבי גורל של השעירים מבואר בזין הקלפי, לדעת רבא קלפי של עץ היתה. ושל חול היתה. שואל רבינא מדוע לא מקדשים את הקלפי ועושים אותו לכלי שרת. מתרצת הגמ' היות ואמרו שהקלפי עשוי מעץ וקיי"ל שלא עושים כלי שרת מעץ ואם תשאל שיעשו את הקלפי מכסף או זהב. אין עושים אותו מאלו כיון שהתורה חסה על מומן של ישראל. הגמ' שם אומרת שאין הגורל מעכב כיון שאינו עבודה, א"כ צריך להבין מה הצד שקלפי יהיה כלי שרת. אין הולא בכלל "כלי" לעבודה. קושי"ו זקשו התוס' רא"ש והריטב"א שם ביומא.

אומר הריטב"א, לאו דוקא דהא אין כלי שרת מקדשין להיות עליהן דין כלי שרת אלא במשיחתן שמן או בעבודה וכו' והכא ליכא משיחה ולא עבודה דהגרילה לאו עבודה היא. אלא ה"ק כיון דאי מקדשין ליה מחזי ככלי שרת לעולם והיו סבורין שיכולין להשתמש בו דבר שצריך כלי שרת כגון לקדש בו מנחה וכיוצא"ב ואנן קיי"ל דכלי שרת דעץ לא עבדי והנכון כיון דעבודת קלפי אינה אלא בהגרילה זו היא עבודתו לקדש ואשר ישרתו בם (במדבר ד' יב) קרינן ביה. עכ"ל. למדנו מדברי הריטב"א "כלי שרת" שייך לקדשו שיהיה כלי שרת, ע"י אחד מב' אופנים או במשיחת שמן. או ע"י עבודה. בקלפי אין בו עבודה שהרי למדנו בגמ' שהגרילה היא לא עבודה. ומשיחה בשמן לא עשו מחמת הטעות שלא יעבדו בכלי שרת מעץ. בכ"ז הקלפי מוגדר ככלי שרת. ואומר הריטב"א בלשונו הטהור "והנכון כיון דעבודת קלפי אינה אלא בהגרילה זו היא עבודתו לקדשו ואשר ישרתו בם קרינן ביה". (ע' במג"ד ס' ב' או' א' דנקט דלא בעי עבודה קלפא אלא מלאכה ממלכת המקדש.)

וצריך להשכיל ולהבין בדברי הריטב"א מה שייך להגדיר דבר שהוא לא כלי שרת. אבל הוא כן כלי שרת כיון שזוהי עבודתו לקדשו? העולה מדברי הריטב"א שיש כאן ממוצע שצריך להבינו ולהגדירו. (בעיונים על הדף שקלים דף יא. הבאנו את דברי הריטב"א וביארנו ע"פ דבריו את ההבדל בין בירוצי לח לבירוצי יבש וע"ש.)

מצאנו עוד את הריטב"א שמתגרס על שרת באופן אחר, במסכת חולין (ג') הביא הריטב"א את הדעות והשניות האם סכין של שחיטה צריך להיות כלי שרת או לא. אומר הריטב"א לא צריך שיהיה כלי שרת. ולכן המשנה בריש "איזהו מקומן לא כתבה ושחיטתן בכלי שרת בצפון. והק' הריטב"א הרי בסוטה (יד:) מבואר שסכין מקדש דם השחיטה. ואין מקדש אלא דבר שהוא כלי שרת. ולא הרגישו בה בתוס'. (וכך הק' התוס' בריש איזהו מקומן וכן בתוס' רא"ש בסוטה) אומר הריטב"א וז"ל "אבל המחזור יותר דסכין דמוקדשין כלי שרת היה לקדש את הדם קצת ומיהו לפי שאין שחיטה מעכבת הקודש שהרי כשרה בזרים ופסולין אינה גורמת קדושת הדם לגמרי עד קבלתו" וכו' עכ"ל הנוגע לעניינו.

עד עתה ידענו יש "כלי שרת" שדינו לקדש. ויש שאינו כלי שרת מהו הענין הנזכר שכתב הריטב"א "דסכין דמוקדשין כלי שרת הוא לקדש את הדם קצת". מהו הקצת דכלי שרת. לאחר שלמדנו את הריטב"א בסוגיא ביומא עלה לנו, שיש מושג בכלי שרת שזה לא כלי שרת רגיל כמו קבלת הדם או בקמיצת המנחה. יש הגדרה בכלי שרת שכביכול הוא כלי שרת מוחלש. מה ההגדרה בדבר זה?

מה שעולה בהגדרת ה"כלי שרת" מתוך דברי הריטב"א (בסכין ובקלפי) משפחת ה"כלי שרת" לצדדן היא. "כלי שרת" שבו משתמשים בבית המקדש לקבלת קומץ המנחה וקבלת הדם של השחיטה וכו' דינם, לקדש את החומר הנמצא בתוכם. וזה ענינו הסטנרטי של "כלי שרת", לקדש את החומר. ולכן בכל דבר שצריך החומר להתקדש בתוכו לא יכול להיות עשוי "עץ" כדברי הגמ' אצלנו שאין כלי שרת עשוי מעץ. ולכן קלפי לא יכול להיות "כלי שרת" כיון שהוא עשוי מעץ.

אולם יש כלי ממשפחת ה"כלי שרת" שאין מטרתו ועבודתו לקדש את החומר. אלא, על ידו מתבצעת פעולה מפעולות הקודש. וזה העניין ב"קלפי" שאע"ג שלא נמשח ולא נתקדש ע"י עבודה, מ"מ הוא כלי שרת לאשר הוא משמש, הוא לא "כלי שרת" במובן הרגיל היות שאין הוא מקדש את החומר. אולם יש בו מעשה ופעולה שייכים לקודש ואת תפקידו הוא ממלא וע"ז אמר הריטב"א "ואשר ישרתו בם" קרינן ביה. ונראה שזה הביאור בדברי הריטב"א בחולין לגבי סכין "דכלי שרת מקצת הוא". סכין הוא לא כלי קיבול לדם. הוא לא משמש עבור קידוש החומר. כל מטרתו ע"י נעשית השחיטה. והפעולה - (ולא הכלי) מקדשת את הדם במקצת.

מעתה ניתן ליישב אף את דברי הר"י מציגש אצלנו בסוגיא, לעולם אין הגדרת הקלפי ככלי קודש או ככלי שרת, אלא מאחר וחלוקת הארץ נעשית ע"י האורים ותומים, ומעשה של קודש ע"פ היבור הוא כמבואר לקמן (קכב), א"כ הגדרתו ככלי "קדוש" לא ככלי שרת, ולא ככלי המקדש את החומר, אלא ככלי של תשמישי קודש, כדברי הריטב"א והגדרתם לעיל.

אם מכר בית כור, ובזמן המכר אמר ב' דברים **מהוהים סתירה** אחד לשני, אמר "מדה בחבל הן חסר הן יתר", **זעת בן ננס**, שביטל החסר והיתר את המידה בחבל, וא"כ לוקח ויכל לקבל פחת רובע לטאה. אם אמר להפך "הן חסר הן יתר מדה בחבל", ביטל המידה בחבל את החסר והיתר. **אמר רבי אבא בר ממל בשם רב**, שרבנן חולקים על דברי בן ננס.

ותמחה הגמ' מה חידוש בכך והרי **למדנו בברייתא** אדם שגר בי מרחץ לשנה, לשון השכירות יהיה "12 זהובים לשנה, דינר לחודש", אותה שנה הייתה מעוברת, **ודנו למי שייך חודש הוי**, **רשב"ג ורבי יוסי** אמרו שחילקו את חודש העיבור. **מבאר הגמ'**, שבזמן המרחץ יש לדון בדבריו האם חזר בו או מפרש דבר השכירות, **אולם בידון** של מכן בודאי חזר בו, שהרי לא ניתן להכיל קיום דברים על "מידה בחבל" יחד עם "חסר ויתר", **והיה מקום לומר** שבכ"ג לא חולקים רבנן על בן ננס, חידש רב שחולקים אף בכ"ג.

אמר רב יהודה בשם שמואל, לשיטת חכמים החולקים על בן ננס, "הלך אחר פחות בשלושנות", היינו ידו של הלוקח על התחתונה. **הבינה הגמ'** במשמעות דבריו של שמואל, שהוא לא סבר כדברי בן ננס, **והרי אמרו רב ושמואל** שאם אמר "כור בשלושים אני מוכר" יכול לחזור כל זמן שלא נגמר מדידת הכור בשלמות. אולם אם אמר "כור בשלושים סאה **בלטל אני מוכר לך**", הרי שכל סאה נחשבת למכירה בפני עצמה, וקנה כל סאה ולא יכול לחזור. א"כ מבואר שתופסים את לשונו האחרון וכדברי בן ננס. **מבאר הגמ'** שאף שמואל סבר כבן ננס. **זוחה הגמ'**, שהרי בהכרח צריך לומר ששמואל הסתפק אם הולכים אחר לשון ראשון או אחרון שהרי **לגבי הדין במרחץ** אמר, שהדין שילקו דווקא אם בא המשכיר באמצע חודש העיבור, אולם אם בא בתחילת החודש, הכל למשכיר. בסוף החודש הכל לשוכר.

אלא שמואל הביא את דברי בן ננס ומחלוקת רבנן, ולא סבר כבן ננס, והיה לו ספק אם הולכים לפי לשון ראשון או אחרון, ובזמן מרחץ ובזמן מכירת כור, **באופן** שאמר "כור בשלושים סאה בלטל" אמר שקנה כל סאה, שבכל מקום המוחזק ולא מחמת תפוס לשון ראשון או אחרון של שעת המכר, אלא אחר המוחזק עתה.

אמר רב הונא, אמרו בבית מדרשו של רב, אם שאל אדם את חברו בכמה תמכור לי חפץ פלוני ואמר "איסתרא מאה מעי", יש כאן 100 לשונות סותרים "איסתרא" הכוונה לסלע מדינה שמערכו 96 פרוטות, ומאידך אמר 100 מעות, **ואמר רב** שצריך לתת לו 100 מעות, היות והולכים אחר לשון אחרון. וכן להפך אם אמר "מאה מעי איסתרא", צריך לתת לו רק איסתרא, היינו 96 מעות. **שואלת הגמ'**, מדוע רב נזקק לחידוש זה שבו, והרי לגבי הדין של מרחץ אמר רב, שיתן הלוקח למשכיר, א"כ שיטתו שהולכים אחר לשון אחרון שאמר "זהוב לחודש" **מבאר הגמ'** דבין של מרחץ יתן לומר שהמשכיר מבאר את דבריו ולא חוזר בו. אולם במקום שודאי חוזר בו אולי יסבור רב כרבנן שהולכים אחר המוחזק, קמ"ל.

מכר בית כור ואמר ללוקח הבית כור "בסימניו ובמצירו", **עד פחת של שתות** קיים המקח, וכן יקבל הלוקח. **יתר משתות**, אם הפחת ללוקח ישלם פחות, ואם קיבל יותר ישלם יותר. **שתות בדיוק, לדעת ר"ה** כמו פחות משתות, המקח חל ואין השבת מעות וכו'. **לדעת רב יהודה**, כיותר משתות שצריכים לחשב ביניהם הפרשים. **שואלת הגמ'**, למדנו בברייתא שבאופן שמכר בית כור בסימניו ומצירו, פחת שתות או הותר שתות, כ"שום הדינים" והגיעו. **ומבאר** שדעת רבנן ש"שתות" הוא כיותר משתות. **ביאר ר"ה** והרי כתוב "הגיעו" היינו שחל המקח בלא שום חישוב הפרש. **ולשיטת רב יהודה** יבואר, שטעות בשתות היא כשום הדינים שאין מחילה, אולם הדין עצמו שונה, בשבשום הדינים בטל המקח, וכאן הגיעו.

רב פנא רבא קרקע, המוכר אמר לו שיקרקע זו שיעורה 20 סאה, ולמעשה נמצא ששיעורה היה רק 15 סאין. **אמר אביי לרב פנא**, היות וידעת את סימניה וגודלה סברת וקיבלת. שאל ר"פ והרי כאמור למדנו במשנה שיותר משתות יוכה ויחשב עמו. **אמר לו אביי**, זה באופן שהלוקח אינו מכיר את הקרקע, ואגם שאמר לך שהקרקע היא 20 סאה, הכוונה שטובה וחשובה 20.

אמר רבי יוסי, האחים שחלקו בנכסי תפוסת הבית, כיון שאח אחד זכה בגורל, השאר זכו בחלקים הנותרים ואינו יכול לחזור בו, ובודאי שבאופן שיש עוד אח בלבד זוכה הוא ממיילא. **ביאר ר"א** שדין זה נלמד מחלוקת ארץ ישראל שעשו גורל. **שואלת הגמ'**, האם יצטרכו קלפי ואורים ותומים כמו חלוקת הארץ. **אמר רב אשי** הגורל חל ואין צריך אורים ותומים כיון שסימנו ביניהם לחלוק, הם מתרצים ומקנים אחד לשני.

ב' אחים שחלקו, והגיעו אח שלישי, **לדעת רב**, בטלה החלוקה הקודמת. **לשמואל**, כל אחד מקמץ מחלקו ויוצרים בעברו חלק נוסף. **אמר רבא לר"ה לשיטת רב** שהחלוקה, בטלה, האם הגדרת דברי שהדין בטל, והרי בג' שותפים, שחלקו שניים מהם בב"ד, ובא השותף השלישי, לא בטלה החלוקה כיון שנעשה בב"ד. **מבאר הגמ'** שבשותפים מקיירא חלקו ל' חלקים, וכאשר בא השלישי לא יכול לטעון שלא נעשית החלוקה כדיון. אולם בירושא מעולם לא חילקוה ל'.

שאל ר"פ את אביי, לפי שיטת שמואל שאמר שמקמצים ויוצרים לאח השלישי עוד חלק, אם הגדרת הדין "שקם דינא", והרי רב ושמואל אמרו לגבי מוכר "כור בשלושים", שיכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה, ומדוע לא נאמר שקם הדין לגבי כל מה שלקח. **מבאר הגמ'**, שבדין של מכירת כור אמרו רבנן הלכה שיעיל ללוקח ולמוכר, ולשיטה נח שיהיה כך הדין. מאידך בחלוקת השותפות נח להם שחול החלוקה.